

FRICĂ ȘI CREAȚIE

În frică, omul e chemat la libertate. Frica este ceea ce conservă ființa. Dar frica este și poarta ascunsă a posibilului. Ea conține în sine aura curajului. Frica asumată, nu evitată, devine hotărâre deasupra instinctului de conservare. Iar hotărârea este limita pe care curajul o trasează fricii. Din hotărâre se naște exercițiul libertății.

Omul liber a pus hotar instinctului de conservare, alegând necunoscutul primejdios. A preferat să riște pierderea de Eu, de supraviețuire și de confort, pentru dobândirea sentimentului de sine. Viața, ca simplă rezervație a fricii, ca instinct de conservare dominant, este învinsă de viața ca dorință creatoare. Cel care alege să se riște pe sine, întâlnindu-și direct fricile, moare ca identificare prin instinct și învie ca destin creator. Ceea ce mișcă viața și îi dă acesteia pulsul de sens nu este lupta pentru supraviețuire, ci curajul de a risca un destin creator.¹

Să apuci să mergi pe drumul neumblat al unei chemări de conștiință care abia se aude, precum ecoul unui murmur de frunze în codru. Să mergi pe urmele invizibile ale unei chemări. Să înfrunți în tine tot necunoscutul și să ți-l faci prieten, pentru a-ți cunoaște încrederea. Să alegi fără garanții, să riști, să te rătăcești. Toate acestea reprezintă bucuria călătoriei. Iar călătoria e posibilă doar în întâlnirea propriilor frici, în curajul unei hotărâri. Căci rămas în simplul instinct, guvernat de ceea ce specia a pus în el, omul nu face decât să repete mecanic supraviețuirea. El nu are un destin decât atunci când s-a singularizat. Unicitatea vieții sale apare prin asumarea fricii ca creuzet al devenirii. În loc să fugă de frică în Eu, Eul fuge spre frică în libertate.

¹ Paul Tillich, *Curajul de a fi* (București:Herald,2007),p. 95-96

Libertatea înseamnă să nu fii decis de condițiile epocii, ale lumii, întâmplărilor sau biologiei. Este intervalul în care alegi să negociezi, să acționezi, să crezi, fructificând la maximum posibilitățile pe care viața ți le oferă, oricât de imperfecte ar fi acestea.

Frică, prostie, chemare. Despre cum viețuirea devine destin

Trăim adesea înghițind ideile prefabricate ale lumii. Cine e *lumea*? Discursul dominant despre ce trebuie și despre ceea ce e bine să faci. Așa se face, așa se muncește, așa se trăiește, așa se iubește. Lumea e discursul cu pretenție de adevăr irefutabil. Majoritatea oamenilor, care subscriu ca oile la acest adevăr cu pretenție de universalitate, creează puterea lumii. Puterea lumii vine din frică și prostie.

Frica de a te aventura dincolo de grădina ta, pentru că riști să te rătăcești și, în același timp, să fii arătat cu degetul de ceilalți, cei rămași dincoace de gard. Frica de a ieși de sub certitudinile mentale și de sub adăpostul călduț al apartenenței afective la o plebe. Frica de drum și de singurătatea potecii neumblate. Frica de a te face de răs în fața lumii sau de a descoperi cât ești de mic, la scara *haosmosului*, odată ieșit de sub tutela ei. Frica că, îndrăznind să te aventurezi în pădurea inițiativă, vei fi devorat de întuneric sau te vei întoarce frânt, umilit, cerându-ți iertare pentru curajul de a încerca să fii altfel.

Prostia înseamnă insistența de a gândi și a acționa *asa* doar pentru că ți s-a spus că *asa se face*. Convingerea că nu există o alternativă mai bună decât ceea ce știi. Prostia ca încremenire într-o idee, pe care nici măcar o dată în viață nu te ostenești s-o pui sub semnul întrebării. Apoi vine încăpățânarea de a trăi astfel și de a crede că și ceilalți trebuie să trăiască la fel. Lumea e suma proștilor și a fricoșilor care insistă să repete ceea ce nu înțeleg și ceea ce cred că

e singura realitate posibilă. În lume, ca sumă de prostie și frică, ceva este crezut și urmat doar pentru că *așa se face*. Prostia și frica produc, astfel, conformismul.

Conformismul e absența autenticității. În conformism, oamenii sunt guvernați de nevoile puse în ei de specie: subzistența organismului, menținerea funcțiilor vitale, consumul de corpuri vii și moarte. Copulație, hrană, somn, muncă, reproducerea biologică și socială, perpetuarea speciei și a fabricii sociale care îi asigură continuitatea. Nu există nimic diferențiat. Individul e subordonat fricii și prostiei. Individul nu există. Totul e supraviețuire și repetiție. Lipsește drumul neumbat și frica asumată ca răspundere a libertății.

Doar prin însușirea conștientă a fricii, omul devine din membru al speciei, un individ cu destin. Emanciparea din lagărul biologiei se face prin poarta fricii. Frica e prietenul ascuns al chemării. În orice destin, omul e adus din repetitivitatea speciei, din automatismul hranei, al muncii și al împerecherii, în noutatea unei chemări. Chemarea se face prin inelul fricii. Orice frică, fie de necunoscut, de eșec, de singurătate sau de lume, nu e decât preludiul fricii de moarte.

Chemarea e întâlnirea voită cu această frică de moarte. Sunt chemat de frică, dincolo de frică, spre curaj și încredere. Sunt invitat să vreau mai degrabă să mor eliberându-mă prin curajul eroic, decât să persist în sclavia fricii. Curajul eroic nu trebuie, însă, să fie monumental.² Nu e nevoie să ucizi o hidră cu șapte capete ca să-ți împlinești destinul. E suficient să ucizi nehotărârea care te imobilizează acum în conformism. Să ucizi lehamitea și inerția unei supraviețuiri circulare. Să tai posibilul a ceea ce ai putea fi și să te înscrii pe traiectoria actualizării. Să riști o direcție, să cazi, să înveți. Prima și cea mai importantă e decizia de a ieși din staza posibilului. Să învingi frica de act prin asumarea drumului. Apoi, să perseverezi

² Soren Kierkegaard, *Opere Sau – Sau* (București: Humanitas, 2009), p. 264-266.

în întunericul potecilor noroioase, să mergi în adâncimea pădurii, să riști să te pierzi, chiar să te pierzi, pentru a învinge frica de pierdere.

Să te pierzi pe tine însuși, pentru a nu mai avea ce să pierzi. Să riști să fii înghițit de noapte, să rătăcești prin labirintul pădurii, să ieși doar prin scorburi de vis, prin lumi pe care nici măcar nu le poți anticipa. Să riști să înnebunești pentru a accesa rangul creației.

Frica se învinge prin îndrăzneala de a lua calea neumblată. Dar destinul drumețului curajos se împlinește prin delir. Curajul de a-ți pierde eul, siguranța, apartenența, știutul. Curajul de a face loc liniștii asurzitoare din inima nopții. Curajul de a ieși din perimetrul identității sociale, pentru a te cutremura de forțele vieții. Curajul de a fi intim cu ceea ce sfârâmă cuvântul în mirabile tăceri. Curajul de a trăi fără nume, privind tangoul vieții cu moartea. Curajul de a te rătăci prin gaura de vierme, urmând chemarea libertății, în locul triumfului ca sclav în viață. Curajul de a te zdrobi de soare ca Icar, în loc să prelungești agonia funcțiilor biologice, plictisindu-te de viață, amânând mereu inevitabilul.

Căci la ce bun să supraviețuiești în trup, dacă inima s-a uscat și nu mai poate auzi trâmbița unei chemări? Viața fără chemare e simplă viațuire: o trecere dintr-un punct de neant în altul. Doar primirea chemării oferă vieții peripețiile destinului, șansa cuceririi sau ratării libertății.

Chemarea transformă viațuirea în călătorie cu *miză*. Miza e împlinirea potențialului prin act. Actualizarea a ceea ce pot fi, în ceea ce sunt. Trăirea a ceea ce viața este, în multiplicitatea ei vie, sub intensitatea maximă a clipei.

Să râzi, să iubești, să rătăcești, să cazii, să îndrăznești, să fii prost, să te deștepți, să înveți din toată inima. Chemarea scoate inima de sub ghețurile fricii și prostiei.

Chemarea traduce visul în ființă. Ființa lumii nu este ceea ce ea este, ci ceea ce devine, de fiecare dată altfel, prin curajul sau frica fiecărui drumeț. La porțile fricii, lumea poate deveni destin al libertății.

De la muncă la chemare

Munca începe atunci când faci ceva nu pentru că vrei, nu pentru că simți, ci pentru că trebuie. Plătești cu timp și cu energie dreptul de a reexista. Apoi ți se spune că asta înseamnă să fii om, că munca te înobilează. Gestul e moralizat pentru a ascunde tragedia vieților pierdute, pentru a camufla abuzul, violența, frica. Munca se întâmplă atunci când tu nu ești. În munca constrânsă există linearitate, rutină, eficiență. Nu e loc pentru subiectivitate și pentru imaginație. Efortul nu implică o relație vie cu propriile facultăți creatoare. Lipsește voința proprie, lipsește sensul. Miza este supraviețuirea. În muncă, prin tine vorbesc nevoile speciei sau frica strămoșească.

Emanciparea vine prin activitatea chemată. Activitatea chemată este acel efort în care subiectivitatea ta este integrată în act, nu exclusă din el. Ea presupune curaj, imaginație, creație, inițiativă, dialog și un sentiment continuu al creșterii. Dacă munca este o stază a experienței umane – o repetiție lipsită de sensibilitate și sens – activitatea chemată este un spațiu în care spontaneitatea colaborează cu voința, cu gândirea, cu energia creatoare. Este actualizarea maximă a potențialului în aici și acum. Activitatea chemată orientează forțele minții către un scop care te depășește ca individ izolat. Ea trimite către o evoluție personală, dar și către o inserție a acestei evoluții într-un sens comunitar. Ceea ce faci nu se epuizează în tine, ci se revarsă în jur, sporind viața. Spre deosebire de muncă – care administrează forțele vieții și folosește frica drept instrument de control – activitatea chemată este gestul liber al unui subiect care preferă să moară încercând să trăiască, decât să viețuiască în tăcerea unui trai în care nu are niciun cuvânt de spus.

Munca nu poate oferi sens decisiv experienței omului atât timp cât este înscrisă în paradigma fricii și a rutinei. A munci pentru altul doar pentru a-ți conserva identitatea înseamnă a nu exista decât ca viețuitor. Doar în clipa în care apare curajul emancipării din

această formă de servitute, omul învie la propria lui valoare și la demnitatea sa.

Munca nu este doar o activitate printre altele, ci modul prin care timpul devine organizat și modul prin care cineva este constrâns să-și trăiască existența. Munca repetitivă de opt ore, motivată prin frică și continuată din necesitate și obediență, nu are sens dincolo de ea însăși: este circulară. Muncitorul nu primește suficiente resurse pentru a-și depăși condiția, ci doar atât cât să existe pentru a putea reveni, zi de zi, în același loc.

Scopul muncii nu este viața bună a persoanei, ci simpla reproducere socială. Mașina socială trebuie menținută în viață. Iar munca reprezintă, poate, cea mai alienantă formă de experiență pe care omul o trăiește de mii de ani. Prin munca moralizată – obediență născută din frică și justificată prin frică – omul supraviețuiește, dar nu trăiește. El există la suprafața lumii, perpetuând specia, consumând, copulând, reîntorcându-se. Nu muncești opt ore; muncești întreaga zi, pentru că întreaga zi se învârte în jurul acelor opt ore. Ele devin centrul de greutate al vieții tale, sistemul de referință în raport cu care gândești orice altă activitate. Tot restul devine secundar.

De ce? Pentru că îți rămâne exact atât timp cât să dormi și să mănânci. Foarte rar să iubești. Iar în weekend-uri, te arunci în forme de divertisment și narcotizare pentru a anestezia dezamăgirea și dezolarea. Încerci să recuperezi timpul risipit cumpărând obiecte și experiențe. Apoi revii în același loc, inserat în mașină, moralizându-ți propria obediență pentru a evita rușinea de a nu fi fost niciodată tu însuți. Te temi să privești în oglindă, să recunoști frica profundă de viață pe care o porți. Pentru că viața începe abia acolo unde ești dispus să mori față de ceea ce ești ca animal înfricoșat, pentru a dobândi libertatea. Libertatea stă mereu la marginea riscului. Numai în libertate omul devine – se autodepășește, se primește pe sine ca ființă a prezentului, ca subiect creator, ca om care trăiește cu sens.

Munca, așa cum e astăzi, anesteziază și alienează. Blochează forța vitală și orientează timpul în scopuri pe care omul nu le-a ales. Munca obedienței – cea pe care o faci pentru că trebuie, pentru că *așa se face* – nu este decât frică moralizată, justificată de cei care au ars în ei animalul înfricoșat și au îndrăznit să trăiască altfel. Munca devine soartă: trăiești așa pentru că ți se spune că ești obligat să trăiești așa. Dar soarta este guvernată de violența necesității. Te minți apoi că ești liber, consumând, cumpărând, narcotizându-te. Ești liber să cheltui banii obținuți în schimbul timpului sacrificat, dar nu ești liber să trăiești o viață cu sens. Libertatea ta se consumă în interiorul sistemului de referință, exact atât cât îți permite mașina socială pentru a nu deveni creator – și deci pericol pentru stabilitatea ei. Te odihnești, te distrezi, te bucuri doar atât cât să poți reveni la muncă. Pentru că munca nu este reprezentată doar de cele opt ore; este centrul unui sclavagism moralizat.

Munca este un cancer pentru cei care simt dorința de a crea, pentru că în ei înșiși sunt limitate potențele cele mai înalte ale spiritului, doar pentru a conserva funcțiile biologice ale trupului. Dar un astfel de individ nu este niciodată motivat de persistența sa în timp, de continuitatea sa ca existent, viețuitor, ca specie. Un astfel de individ trăiește o intensitate care se revarsă mereu peste simpla nevoie de a supraviețui. Supraviețuirea e secundară și are sens doar dacă devine un altar de manifestare al potențelor creatoare. Supraviețuirea în sine nu motivează subiectivitatea creatoare. Ea are sens doar dacă întreține energia, imaginația.

Or, munca nu face decât să disciplineze într-un mod violent energia creatoare, limitându-i expresivitatea și reducând-o la urmărirea eficienței. În muncă se sacrifică energiile, se sacrifică imaginația și gândirea profundă pentru a administra sensuri sociale care conduc la forme de eficiență, publică sau privată. Trebuie să faci bani, sau trebuie să ajuți oameni, sau trebuie să vinzi, sau trebuie să

produci ceva, dar într-un anumit fel și într-un anumit ritm, în interiorul mașinii sociale, pentru ca mașina socială să se reproducă.

Ești, în felul acesta, doar un cobai al mașinii sociale, un hamal care trage mereu în spate mașina socială. Munca înțelege strict ca activitate de rutină, prin care câștigi un salariu, reprezintă o deghizare subtilă a violenței, specifice dominației sclavagiste.³ Astăzi nu mai ești sclav, ci ești liber să muncești pe o piață a serviciilor, pe o piață a muncii, într-un anumit ritm, urmărind anumite scopuri impuse. Ești liber pentru că ți se dă șansa să câștigi un salariu. Dar salariul nu acoperă decât atât cât să te întorci înapoi la muncă pentru a câștiga un alt salariu, iar acest ciclu se repetă la nesfârșit. Salariul nu îți dă libertatea de a ieși din acest cerc. Opțiunea de a munci nu este o opțiune. Muncești sau mori. Accepti condițiile sau riști.

Munca e o formă de ocrotire socială care cere să plătești prețul libertății create și îți cere să sacrifici demnitatea ta ca subiectivitate, ca unicitate irepetabilă, în schimbul firmiturilor – dreptul de a persista în ființarea ta biologică, dreptul la hrană, la adăpost, la mici plăceri. Îți lingi rana întreaga viață, fiind supus. Dar omul are de ales, mai mult sau mai puțin, în funcție de intensitatea pe care o lasă să pătrundă în măduva ființei sale. Cei care se adaptează la acest tip de mașină socială, orientată spre eficiență, productivitate și rutină, adăpostesc ființa într-un lagăr de liniște înșelătoare. Ei pactizează cu dominația, ajungând să o dorească, pentru că în felul acesta obțin o identitate. Dar nu se numesc pe sine sclavi, ci membri ai unei societăți, disimulând ceea ce simt cu adevărat. La finele unei săptămâni de muncă, simt oboseală și disperare de a recupera timpul pierdut.

Munca depășită îl conduce pe individ la activitatea chemării. Activitatea chemării presupune fundația curajului. Curajul celui chemat de a merge pe drumul neumblat și de a pătrunde în cele mai

³ MarkFisher, *RealismCapitalist* (Cluj-Napoca:Tact,2022),p. 58-68

întunecate cotloane ale însingurării. Temporar, cel chemat este pus în situația de a-și pierde Eul, de a-și pierde adăpostul social în care și-a configurat până acum o identitate, de a-și pierde apartenența la trib. Cel chemat nu se mai mulțumește să muncească, pentru că nu mai este satisfăcut să-și vândă timpul pe o sumă, în funcție de criteriile altcuiva în legătură cu ce ar însemna, de fapt, timpul său. Cel chemat nu mai vrea să se lase evaluat în funcție de cerere și ofertă și în funcție de cât consideră un angajator că merită clipele sale, de altfel, irepetabile.

Cel chemat nu mai muncește în căutarea adăpostului sau a recompensei imediate pentru a-și potoli foamea. Cel chemat se caută pe sine. Este măcinat de întrebări. Nu vrea să-și suporte ziua așteptând clopoțelul pentru a primi permisiunea de a trăi. Nu mai acceptă ca cineva să impună ritmul în care trebuie să-și desfășoare activitatea și scopurile care ar trebui să primeze pentru el. Cel chemat vrea să fie parte integrantă din acțiunile sale. Vrea să se regăsească în acțiunile sale. Vrea să le simtă, vrea să le dorească, nu doar să le suporte și să le îndure, așteptând salariul ca formă de compensație pentru tot ceea ce a îndurat – pentru că a făcut ceva din starea de a fi silit. Cel chemat acționează impulsiv de dorința expansivă a vieții din el însuși. Trăiește într-un proces de continuă autoactualizare. Acțiunile sale presupun un act conștient de învățare.

Cel chemat vrea să experimenteze munca asemenea unei stări de meditație, nu ca pe o trudă pe care o tolerează. Este prieten cu timpul său și înțelege valoarea inestimabilă a clipelor sale. De aceea nu e dispus să se disocieze, să devină cineva la muncă și altcineva în afara acesteia. Nu este dispus să-și trădeze forul sacru din interior doar pentru ca, la finalul lunii, să se înscrie în ceea ce numim normalitate socială. Cel chemat înțelege că viața este risc ontologic, că ființa se află mereu pe buza dintre acum și niciodată. Timpul nu poate fi răscumpărat de vreun salariu. Nefericirea adunată în suflet nu

poate fi izbăvită de nicio sumă și de nicio cumpărătură. Nu poți să cumperi ceea ce nu are preț: timpul.

De aceea, trebuie să pui cel mai mare preț pe timpul tău, trăindu-l într-o formă de sintonie creatoare. Cel chemat vrea să se bucure, să-și asume voit o disciplină din dorința de a-și îmbunătăți ființa, de a învăța, de a crea într-un mod mai consistent. Pentru el, disciplina nu este o formă de violentare a potențelor sale creatoare, ci o administrare blândă, prietenoasă a imaginației și a dorinței nestrămutate de a deveni. Cel chemat vrea să fie prezent în ceea ce face. Nu e motivat doar de rezultate sau de plata aferentă. Ceea ce contează este gradul de prezență cu care trăiește activitatea. Cât de mult corespunde activitatea cu principiile și valorile sale.

Pentru cel chemat, viața reprezintă un exercițiu al coerenței lăuntrice. Nu se suportă pe sine într-o stare de disociere distructivă. Știe că nu există timp liber, ci doar timp liber raportat la muncă: timp liber în funcție de interesul central al muncii dictate de un angajator, de o piață, de un ritm social, de un set de tehnologii și de ideologia eficienței. Cel chemat știe că a munci obedient în felul acesta presupune a-și sacrifica ființa. Timpul liber ajunge să fie timpul prin care încearcă să vindece timpul vândut. Nu mai este timp activ, timp realmente eliberat din chingile atitudinii înfricoșate. Timpul liber devine o altă față a fricii.

Cel chemat

Cel chemat vrea să trăiască în deplinătatea de care corpul său este capabil. Vrea să se simtă întreg, nu perfect. Vrea să experimenteze viața în multiplul ei viu: să meargă, să se plimbe, să iubească, să se bucure, să se întristeze. Vrea să-și trăiască intensitățile creatoare, entuziasmul și durerile, fără să fie obligat să-și sacrifice

această dinamică interioară de dragul profitului sau al cutumei care spune că *așa se face*.⁴

Cel chemat este conștient de valoarea clipei și vrea să fie prezent în propria viață, nu să fie o simplă fantomă în propriul trup. Nu are răbdare cu starea de alienare și are tendința de a se lepăda impulsiv de tot ceea ce îi constrânge spiritul într-un mod nesănătos. Își cultivă mintea, se educă neîncetat, își pune întrebări și nu fuge de cele dificile. Persistă în întrebare chiar dacă nu găsește un răspuns, pentru că nu acceptă ideea unui răspuns definitiv. Pentru cel chemat, devenirea e divină. Divinul este ceea ce devine. Dumnezeiescul nu este un punct fix, nu este un răspuns unanim despre cum stau, de fapt, lucrurile. Nu este o singură lume dincolo, interpretată într-un singur mod, printr-o religie, o credință sau o ideologie politică. Pentru cel chemat, realul este mereu ceva ce se face pe sine. Realul este deschis. Realul nu poate primi o reprezentare unică și adecvată a adevărului.

De aceea, cel chemat respinge orice adevăr cu pretenție de absolut, orice cutumă care pretinde că ar fi înscrisă în noi dintotdeauna, orice lege care spune că trebuie să muncești în orice condiții. El știe că toate acestea sunt absurdități. Știe că lumea este contingentă, că realitatea este un act de (în)ființare, nu ceva ce există de sine-stătător, independent de voința subiectului. Cel chemat știe și simte. Știe că nu știe și acceptă. Este dispus să se schimbe pe sine, să se experimenteze pe sine, fără a-și limita ființa la un singur mod de a trăi. Este dispus să se întâlnească cu alteritatea, să iasă din propria carapace, să se lase afectat de ceea ce este diferit pentru a crește. Pentru el, realitatea este vastul în devenire.

Imposibilitatea de a găsi un răspuns unic despre cine suntem și de ce suntem nu este un defect al ființei umane. Defectul este tendința de a violenta multiplul, de a impune o singură variantă despre cum se face, ce se face, ce trebuie, când trebuie. Imposibilitatea de a fixa un

⁴ Soren Kierkegaard, *op.cit.*, p.293-318

singur răspuns îi sperie doar pe cei care se tem de vast, de nestăpânita răsucire a clipei, de șuvoiul apelor care curg neîncetat. Cel chemat nu se dă înapoi de la efort, dar vrea să depună efort într-un mod în care să se simtă cuprins în ceea ce face, să-și simtă trupul și mintea acolo. Vrea să-și dorească ceea ce face în cel mai înalt grad.

Viața omului de la putere la dar

Cel prin care viața se revarsă nu vrea posesia puterii. Lui îi este suficient să creeze, să înțeleagă, să fie într-un dialog constant cu necunoscutul. Pentru că din întâlnirea cu necunoscutul se nasc scânteile creatoare. Pentru omul care trăiește conștient de misterul nestăviluit al vieții și se hrănește din aceste întâlniri, dobândirea puterii nu este de interes. De ce? Pentru că are nevoie de putere doar cel care nu este prieten cu aura de mister a vieții. Cel care se împotrivesc trecerii timpului, morții și multiplului care caracterizează lumea vie. Numai el caută posesia puterii. Celui care se teme de dansul devorator al vieții, care se mănâncă pe sine clipă de clipă, i se naște dorința de a poseda și domina.

Din frica de a nu fi devorat de abatorul sublim al existenței, omul începe să imagineze o lume ideală, în care moartea este amânată cât mai mult, iar viața redusă la simple mecanisme de conservare biologică. Frica de monstruos, de boală, de moarte și suferință devine motorul idealizării. În idealizare, omul posedă o lume pe care o întoarce împotriva vieții. Lumea devine o anti-viață, o luptă împotriva monstruosului care face posibil sublimul. Fără pericolul iminent al morții, fără parfumul timpului, omul nu se mai bucură și nu se mai întristează. Viața se prefacă într-o muncă de respingere a inevitabilului, într-o ură împotriva naturii. Frica seacă izvorul vieții și produce apoi un substitut: puterea. Omul inventează adăposturi care să-l protejeze de ceea ce îi poate provoca durere, până

când nu se mai poate opri. Ajunge să-și transforme întreaga existență într-o construcție de adăposturi. Viața devine apărare de viață.

Omul inventează zei imaculați, lumi neatinsse de discordie și dureri. Iar pasul următor este să impună drept adevăr absolut propria frică deghizată. Frica care nu lasă izvorul să curgă; frica ce nu dă voie râului să se verse în mare. Cu cât mai multă frică, cu atât mai mare nevoia de putere. Cu cât mai multă frică de a simți viața în întregul ei, de lumină și întuneric, cu atât mai disperată încercarea de a ascunde tot ce amintește de boală, suferință, moarte. Privește mania eficienței din zilele noastre prin lentilele acestei frici de a confrunta natura monstruoasă a devenirii. Privește obsesia consumului ca pe un substitut prin care omul contemporan compensează absența misterului. Privește distracțiile și micile extazuri de weekend ca pe măști ale disperării de a nu simți. Cum să simți ceva când simțirea implică o îmbrățișare a viului în toate manifestările sale, de tristețe, bucurie, entuziasm, spaimă, iubire, dezamăgire, credință, disperare?

Pentru a simți e nevoie de un abandon al posesivității, de o lăsare în voie a tot ce există în tine și în afara ta. Simțirea este, prin excelență, o piedică în calea eficienței, pentru că dezvăluie ceea ce omul refuză să vadă: că nimic nu durează veșnic. Dar tot simțirea te face să descoperi dorul de adâncimi, curiozitatea sacră prin care eficiența este retrogradată din valoare supremă la simplu apendice al experienței. Omul descoperă foamea de sens, iubirea de viață în virtutea căreia ceva merită avut, făcut sau trăit. Eficiența nu mai este valoroasă în sine. Munca, banii, succesul capătă sens doar în urma vieții, nu înaintea ei. Mai întâi, omul vrea să se trăiască pe sine, să-și întâlnească ființa reflectată în milioane de irizări ale luminii pe parbriz, să se privească în ochi prin ochii celorlalte ființe care îl întâmpină clipă de clipă. Nu mai vrea un capital de putere, ci revărsările de intensitate ale vieții pe retină, pe piele, în inimă, în tăcere.

Din întâlnirea cu membrana de miracol a celor ce se mișcă înlăuntrul ființei sale și în lumea naturii, omul renaște ca o ființă-vas. Experiența lui devine vehicul purtător de viață, prin care viața vine și